

Met welke gevoelens zullen nu de burgemeesters Rembrandt's schepping hebben aanschouwd? Was er één punt te noemen, waar hij hun verwachtingen beantwoordde, waarin zijn uitbeelding niet inging tegen de heerschende voorstelling? Vonden zij er iets terug van de dubbele glorie, die in hun oogen de verheven stof omgaf, waren dit de mannen, wier vriendschap door de Romeinen werd gezocht, kwam men zoo den heldenmoed der grootvaders nabij, was dit het beeld, waarin men geschiedenis en werkelijkheid samen in één transparanten, boventijdelijken verschijningsvorm had willen verheerlijken?

Wat deden deze rabouwen in het raadhuis, wat beduidde die verwilderde blik, wat dat zinlooze gelach?

De finesses van wat er gevolgd is zullen ons wel nimmer meer worden openbaar. Alles wat ons rest is een gewijzigd fragment (afb. 15) en een compositieschets die Rembrandt zelf maakte, waarschijnlijk voordat hij het enorme doek ging afsnijden en zoodanig veranderen, dat de perspectief-werking en de geheele compositie met het gereduceerde formaat in overeenstemming kwam.

Vòòr Mei 1663 had een andere samenzwering van Claudius Civilis de plaats van het meesterwerk ingenomen en was er van Rembrandt's werk voor het nieuwe Raadhuis ter plaatse geen spoor meer over.

Wanneer men zich thans wendt tot de wèl aanvaarde schilderijen, kan men het hierboven genoemde gevoel van spijt niet onderdrukken.

Maar indien thans — wellicht — Rembrandt's schepping voor dat doel zou zijn aanvaard, wat bewijst het anders, dan dat ons de hier geschetste opvattingen der 17de eeuw een doode letter is geworden?

Weinigen zullen deze omstandigheid betreuren, men kan er zelfs op wijzen, dat de allegorie in 't algemeen meer hoort bij de fantasie des dichters dan bij de observatie die des schilders is, maar Raphael en Giotto zijn er om te bewijzen, dat een kunstenaar zich een gegeven uit het aangrenzend gebied inderdaad geheel en al eigen kán maken.

Neen, de eenige geldige reden tot wrevel is, dat de picturale kwaliteit van de door Lievens, Jordaens, Ovens en anderen geleverde schilderijen zoo oneindig ver blijft eenerzijds beneden die van het verworpen doek, en anderzijds evenzeer, beneden het peil van b.v. Vondel's soortgelijke voorstellingen.

Dat evenwel bij de beoordeeling door niet-vakgenooten de uiterlijke overeenkomst tusschen de beide laatste groepen veel sterker moest opvallen dan het artistieke verschil, mag bij het hier behandelde genre minder dan ooit bevreemden.

Men kan het betreuren of begrijpelijk vinden, maar onze beeldende kunstenaars zijn er nooit in geslaagd de schoonheid der heroïseerende wereldbeschouwing waardig tot uitdrukking te brengen.

Wanneer voor Vondel Amsterdam Rome's strijdbaarheid paart aan